

A Ko ha Fa'ahinga Kehekehe 'o e Tui:

❖ Tui mo e ngaahi faka'ilonga.

- Ko e faka'ilonga ko ha faka'ilonga makehe pe faka'ali'ali 'oku foaki ke fakapapau'i ha popoaki fakalaumalie pe ke poupou'i 'a e mafai faka-'Otua. Neongo 'oku mahino 'a e faka'ilonga ko ha me'a faka'ofa—hange ko e ta'ane 'i Kena (Sione 2:11) ko e fo'i mo'oni ko ia na'e 'apitanga 'a 'Isileli 'i mu'a 'i he Mo'unga ko Sainai ke hu ki he 'Otua ('Ekesotosi 3:12) na'e toe 'omi foki ko ha faka'ilonga.
- Na'e kole 'e he kau Falesi kia Sisu ke fakaha kiate kinautolu ha fa'ahinga faka'ilonga pe 'e lava ke fakamo'oni'i ai ko la 'a e Misaia, koe'uhi ke nau lava 'o tui kiate la (Ma'ake 8:11).
- Na'e 'ita 'a Sisu 'i he'enau kole ha faka'ilonga ke fakatonuhia'i 'aki 'enau ta'etui (Ma'ake 8:12). 'I he taimi 'oku 'ikai fie tui ai ha taha, he 'ikai ha faka'ilonga te ne lava 'o fakaloto'i kinautolu.
- Kuo foaki mai 'e he 'Otua ha fakamo'oni fe'unga 'i He'ene Folofola pea 'i natula ke tui ha taha pe 'oku fie tui. Neongo ia, 'oku 'i ai ma'u pe ha feitu'u ki he veiveiua. Ko e 'uhinga ia na'e foaki ai 'e Sisu ha tapuaki makehe kiate "kinautolu 'oku 'ikai mamata, kae tui" (Sione 20:29)

❖ Ko e fua 'o e tui..

- 'Oku 'i ai 'a e ngaahi me'afua kehekehe 'o e tui:
  - (1) Ko e tui 'a e kau 'aposestolo: "Ko e ha 'oku 'ikai ai ha'amou tui?" (Ma'ake 4:40)
  - (2) Ko e tui 'a Pita: "Ko koe 'oku si'i 'a e tui!" (Matiu 14:31)
  - (3) Ko e tui 'a e tamai: "Ha'u 'o tokoni'i 'eku ki'i tui" (Ma'ake 9:24)
  - (4) Ko e tui 'a e fefine Kenani: "'Oku lahi ho'o tui" (Matiu 15:28)
  - (5) Ko e tui 'a e 'eikitau: "Kuo te'eki ai te u 'ilo ha tui lahi pehe 'i 'Isileli" (Luke 7:9)
  - (6) Ko e tui 'a Sitiveni: "ko ha tangata fonu 'i he tui" (Ngaue 6:5)
- 'Oku mahino 'e lava ke tupulaki 'a e tui 'i hono ta'aki 'o e ngaahi aka 'o e ta'etui. Kuo pau ke fetongi mamalie 'e he lotu fakapapau 'a e veiveiua. 'Oku totonu ke peheni 'etau kole: "Fakalahi 'emau tui" (Luke 17:5).
- Te tau lava 'o fakatokanga'i 'i he ngaue 'a e Laumalie Ma'oni'oni, ako 'o e Tohi Tapu, mo 'etau a'usia mo e 'Otua "'oku tupulaki ho'omou tui" (2 Tesalonaika 1:3)

❖ Tui mo e ongo.

- Ko e tui ko ha ongo'i pe ko ha ngāue faka'uhinga?
- 'Oku mahu'inga 'a e tali ki he fehu'i ko 'eni. 'Oku 'ikai tatau 'a e pehe "'Oku ou ONGO'i fakamo'ui" mo e pehe "'Oku ou 'ILO kuo fakamo'ui au."
- Ka tau kamata mei he kamata'anga. Ko e ha 'a e tupu'anga 'o e tui? 'Oku ha'u 'a e tui mei he 'Otua pea 'oku Ne foaki mai ia kiate kitautolu ko ha me'a'ofa (Loma 12:3; 'Efeso 2:8).
- 'I he taimi 'oku tau tali lelei ai 'a e me'afuaki ko ia—'i he taimi 'oku kamata ai ke tau ngaue 'aki 'a e tui—'oku fakatupu 'e he tui ko ia 'iate kitautolu 'a e ngaahi ongo hange ko e fiefia; nonga; ko ha ongo'i fiemalie fakalaumalie; ...
- Ka ko e tui 'oku 'ikai ko ha ongo; ko e "fakapapau" mo e "fakapapau" (Hepelu 11:1). 'Oku 'ikai ko ha me'a ia 'oku makatu'unga 'i hotau lotu. 'I he taimi 'oku ou ongo'i vaivai ai, pe ongo'i 'oku mama'o hoku fakamo'ui, ko e taimi ia kuo pau ke u ngaue 'aki ai 'a e tui lahi taha.

B Ko e ha 'a e tui?

❖ Faka'uhinga'i mo e fakalalakaka 'o e tui.

- Ko e Hepelu 11:1, 3, mo e 6 'oku 'omai ai kiate kitautolu ha faka'uhinga lahi 'o e tu'i. 'Oku kaunga lahi 'a e tui ki he'etau fakakaukau ki he 'Otua. 'Oku ne tataki kitautolu ke tau tui kiate la ko e Tupu'anga mo e Fakapale.
- 'I he toenga 'o e vahe, 'oku fakamatala'i ai 'e Paula 'a e tui 'a e kau tangata mo e kau fafine tokolahi 'oku nau hoko ko ha fa'ifa'itaki'anga mo ha fakalotolahi kiate kitautolu ke 'oua na'a tau loto-fo'i lolotonga 'etau tatali ki he pale.
- Hange ko ia kuo tau mamata ki ai, 'oku 'ikai ke tau ma'u kotoa 'a e tu'unga tatau 'o e tui. Te u lava fefe 'o fakatupulaki ha fa'ahinga tui pe 'oku ou ma'u, 'o tatau ai pe pe 'oku si'isi'i pe lahi?
  - (1) Faka'aonga'i 'a e tui, neongo pe ko e ha hono si'isi'i (Matiu 17:20)
  - (2) Ako 'a e Tohi Tapu (Loma 10:17)
  - (3) Kole ki he 'Otua ke fakalahi ia (Luke 17:5)
  - (4) 'Oua na'a ke tukulolo ki he veiveiua (Ma'ake 9:23-24)
  - (5) 'Oua na'a fakava'e 'eku tui 'i he tui 'a e ni'ihiki kehe (Matiu 25:8)
  - (6) Tali ki he Laumalie Ma'oni'oni (Kal. 5:22)
  - (7) Ke angamaheni 'aki 'eku tui (2 Kolinito 5:7)

❖ Ko e tui 'a Sisuu.

- Ko kitautolu, ko e kau faivelenga 'oku mo'ui ofi ki he toe foki mai 'a Sisuu, 'oku fakafaikehekehe'i kitautolu 'e ha me'a 'e ua kuo pau ke tau "tauhi" ('a ia, talangofua pe fakatolonga): ko e ngaahi fekau mo e tui kia Sisuu. (Fakaha 14:12).
- 'Oku fekau'aki 'a e Lao ('a e ngaahi fekau) mo e Ongongolelei (tui). He 'ikai te ke lava 'o talangofua ta'e ma'u 'a e tui, pe tui ta'e talangofua. Ka 'oku 'uhinga ki he ha 'a e "tui kia Sisuu"?
  - (1) Talangofua kia Sisu mo 'Ene Folofola
  - (2) Ko ha a'usia faka'aho mo Sisuu
  - (3) 'Ai 'a Sisu ke hoko ko e uho 'o 'etau mo'ui
  - (4) Ke mo'ui 'o fakatatau mo 'etau tui
  - (5) Ke fakava'e 'etau tui 'ia Sisu
  - (6) Ko hono fakafotunga atu 'o Sisu 'i he'etau mo'ui
  - (7) Tali 'a e me'a'ofa 'o 'Ene 'alo'ofa
- 'I he'etau tui kia Sisuu 'oku fakatonuhia'i ai kitautolu (Loma 5:1), fakama'oni'oni'i (Ngaue 26:18), pea hoko ko e fanau 'a e 'Otua (Sione 1:12)